

Ecomuseologia: d'identitats i territoris.

Un museu més enllà del museu

Ecomuseology: about identities and territories.

A museum beyond the museum

ORIOI VILANOVA FERNÁNDEZ

urivilanova@yahoo.es

Recepción del artículo: 26-05-2014. Aceptación de su publicación: 11-09-2014

RESUMEN. Aquest article proposa una visió panoràmica sobre la gènesi i evolució fins als nostres dies d'un tipus d'equipament patrimonial que s'engloba dins el corrent de l'anomenada «nova museologia»: l'ecomuseu. Prenent com a eixos fonamentals el patrimoni, el territori i les comunitats locals, els ecomuseus sorgeixen a la dècada dels anys 70 del segle XX com a resposta a les inquietuds de part de la societat envers la protecció del medi natural i de la identitat local. Així, els ecomuseus acabaran transformant-se en institucions que treballen més enllà de les parets del seu edifici per contemplar el territori i la identitat de les comunitats que hi viuen com a part de la seva riquesa patrimonial. Els vertiginosos canvis socioeconòmics que la globalització ha portat a les darreres dècades, però, fan replantejar la concepció de l'ecomuseologia envers noves estratègies d'adaptació en aquest nou marc. Posant èmfasi en el cas dels ecomuseus de l'estat espanyol, l'article pretén dibuixar un estat de la qüestió i apuntar algunes tendències de futur per a aquestes institucions.

Palabras clave: ecomuseu, nova museologia, territori, comunitat local, patrimoni cultural.

ABSTRACT. This article suggests a panoramic vision about the genesis and evolution of a kind of patrimonial equipment, which is included in the tendency known as new museology: the ecomuseum. Taking as the main axis the heritage, the territory and the local communities, ecomuseums arose in the 70s of the 20th century as a reaction to the inquietudes of a part of the society who care about the protection of the environment and the local identity. Thus, the ecomuseums will eventually become institutions that work beyond the walls of their building to embrace the territory and the identity of the communities that live there as a part of their patrimonial wealth. However, the vertiginous socioeconomic changes that globalization brought within the last decades make us reconsider the concept of ecomuseology towards new strategies of adaptation in this new frame. Giving emphasis to the case of the ecomuseums in Spain, this article attempts to draw a status of the question and point out some future tendencies for these institutions.

Key words: Ecomuseum, new museology, territory, local community, cultural heritage.

Una nova concepció del museu i del patrimoni. Del museu tradicional a la nova museologia

Durant la dècada dels anys 50 i 60 del segle xx, diversos contextos històrics de caire geopolític i socioeconòmic, com la descolonització, porten a les grans crítiques al sistema imperialista colonial sorgides de la Conferència de Bandung. En aquest món en lluita pels valors civils, derivats del maig del 68 francès o de les minories ètniques a les grans potències (principalment als Estats Units), es dona un canvi durant la dècada dels anys 60 i 70 en el concepte de cultura, on el patrimoni ja no serà exclusiu de les èlits benestants, sinó que

paulatinament acabarà estant al servei dels individus que formen part d'una comunitat, obviant el que des d'un punt de vista marxista havien estat les classes socials. Igualment s'adopta una visió del món multicultural, producte del sorgiment del tercer bloc després de la caiguda dels imperis colonials.

En aquest intens debat sobre el concepte «cultura», els museus no en queden al marge. La vella museologia, representada per museus històrics com el Louvre a París, la finalitat del qual era exhibir les obres mestres de l'art com a peces amb valor propi o el British Museum a Londres, lligat des del

seu origen a la comunitat universitària on la investigació era controlada pels propis acadèmics sense tenir en compte l'entorn social que els envoltava, es veu substituïda per un nou corrent on es prioritza el servei i l'atenció al visitant com a membre de la comunitat per sobre de la col·lecció o de la sacralització de l'objecte exposat: és el corrent museològic que posteriorment serà anomenat «nova museologia».

Aquest nou plantejament provoca un nou tipus de discurs que té en compte la interpretació que d'allò que s'exhibeix en pugui fer el visitant. El museu esdevé així una eina educativa, sense oblidar però les tasques d'investigació o conservació del patrimoni que ja contemplava la vella museologia. És a dir, que mentre el museu tradicional es basava en els principis d'edifici, col·lecció i públic (de caràcter passiu), el nou museu tindrà en compte el territori (l'entorn), la comunitat (que participarà activament en la seva creació i veurà reflectida la seva identitat) i el patrimoni derivat, de tal manera que el museu no és sinó un estri per al desenvolupament social. En paraules de Montserrat Iniesta, es va produir «una reelaboració del concepte de patrimoni, ampliat a tot allò que intervingués en el desenvolupament cultural de l'individu, des del medi ambient fins als objectes d'ús quotidià» (Iniesta, 1994: 62).

Aquest model multicultural serà al mateix temps pluridisciplinar, en el ben entès que disciplines com l'antropologia i l'etnografia hi aporten el seu gra de sorra en una interpretació del discurs que pren en consideració aquest respecte i sensibilitat envers les necessitats dels individus que conformen les comunitats, que reclamen nous espais on veure reflectides les característiques de la seva identitat en oposició al discurs etnocèntric propi de l'època colonial precedent. Al mateix temps, aquesta capacitat de resposta envers les comunitats es tradueix en l'aparició de diferents tipus d'equipaments museals, com els museus comunitaris (Anacostia Neighbourhood Museum, 1967; Museo del Barrio, 1969, etc.), els centres d'interpretació...

En molts casos són museus creats ex novo en edificis dissenyats expressament per a complir amb aquesta funció. Aquest és un dels postulats plantejats per un dels principals teòrics de la nova museologia, el francès Georges Henri Rivière, qui va fer importants aportacions al desaparegut Museu Nacional de les Arts i Tradicions Populars de París en el camp de la museografia, és a dir, en la

forma de presentar els objectes i els discursos al públic visitant, com ara l'aparició de les escenografies, la museografia fosca o la il·luminació per punts.

Juntament amb Rivière trobem d'altres teòrics de la nova museologia, com Benoist, Vergo o Desvallees, així com institucions i manifestos on s'estableixen els criteris d'aquesta: el MIMOM (Mouvement Internationale pour la Nouvelle Muséeologie, 1984) o la Déclaration de Québec (1984).

El nou museu tindrà a partir d'aquest moment una funció de punt de trobada en el diàleg intercultural de les societats més que com a lloc d'exhibició dels poders oficials. La seva missió serà expressar, a través dels objectes, la identitat dels individus integrants de la comunitat a qui representa i a qui serveix (Iniesta, 1994: 63).

Apareix l'ecomuseu

L'evolució dels ecomuseus ha estat fixada per François Hubert en tres períodes que arrenquen a mitjans dels anys 60 del segle xx, amb les jornades d'estudi sobre els parcs naturals regionals que es van celebrar a Lurs (França) l'any 1966 (Hubert, 1997). Aquelles jornades van comptar amb la presència de Rivière. La principal aportació d'aquelles sessions de treball va ser la creació del concepte de «museu a l'aire lliure».

Els primers experiments de museus a l'aire lliure que es van dur a terme es van fer a l'Illa d'Ouessant (Bretanya, 1968) i a Marquise de les Landes (1969). La idea principal d'aquelles iniciatives era la integració del medi ambient al programa museogràfic però sortint de les parets de museu, presentant el territori com a marc global on es desenvolupa la història humana com una part més de les relacions de l'home amb el medi. A diferència del model nord-europeu d'Skansen (Suècia), el model francès defensa que les edificacions han de ser conservades *in situ* motivant el desplaçament —i per tant l'acostament— del visitant al territori.

En una segona etapa, a començaments de la dècada dels anys '70, és quan s'encunya pròpiament la paraula ecomuseu. L'any 1972 es produeix un esdeveniment transcendent en la definició i posterior consolidació d'aquest model museològic. Aquell any es celebra una reunió a Santiago de Xile, coneguda com la Taula Rodona de Santiago, en la qual participa Hugues de Varine (llavors director de l'ICOM), de la qual sorgeix el model de museu anomenat «museu comunitari» o «museu integral», que juntament amb les anteriors

experiències de museus a l'aire lliure, no seria altra cosa que la llavor de l'ecomuseu.

De la Taula Rodona de Santiago se'n desprèn, com a aportació bàsica i fonamental, una nova concepció del museu com «una institució al servei de la societat, formadora de la consciència de les identitats de les comunitats i autodefinidora de les mateixes, al mateix temps que fornadora de les claus d'identificació col·lectiva» (Pereiro, 2005).

En aquell moment, en vista dels assaigs previs, ja es va generar un debat entre els crítics i els partidaris del model museològic. Pels primers, els ecomuseus són un refugi de la identitat idealitzada, basada en una nostàlgia del passat mitificat d'una comunitat rural; mentre que pels segons constitueixen un estri essencial per assolir una cultura democràtica, en tant que volen fer partícips de la iniciativa els membres de la pròpia comunitat.

Així, és en aquesta mateixa dècada dels anys 70 del segle xx on trobem la confluència dels dos corrents que caracteritzen els ecomuseus: d'una banda la tendència derivada dels treballs de Rivière als parcs naturals regionals per crear museus que expliquen les relacions entre l'home i el seu entorn dins les societats rurals tradicionals, on preval la idea d'espai-territori; i d'altra banda la tendència sorgida a partir dels postulats d'Hugues de Varine a la comunitat urbana industrial de Le Creusot-Montceau-les-Mines a la Saône (França), on la finalitat és la constitució d'una història on els habitants han d'ésser els actors, contribuint així mateix en el desenvolupament de la pròpia comunitat, generant la idea de que els museus han de servir a la comunitat dins la qual s'insereixen formant la seva consciència (Humbert, 1997).

La conseqüència de tot plegat és un nou tipus de museu que associa la població a la interpretació global de les relacions entre l'home i el seu medi, i la seva finalitat és el desenvolupament de la comunitat. Així, en paraules de I. Iniesta, «serà especialment a l'ecomuseu on la protecció de la natura, la valoració de les identitats, el desenvolupament sostenible, la interpretació in situ i la participació de la població millor representen el dret de les comunitats sobre el seu propi patrimoni cultural» (Iniesta, 1999).

És un museu dispers (*musée éclaté*), amb les instal·lacions molt disperses i on entra en joc la interdisciplinarietat científica, molt especialment la de l'etnologia. És un museu més enllà de l'edifici del museu, que contempla el territori que

l'envolta com a objecte d'estudi, de recerca, de reconeixement identitari. És, fins a cert punt, el que V. O. Fagundes ha anomenat «museu sense parets» (Fagundes, 2012).

La crisi de 1977 obre una tercera etapa en l'evolució dels ecomuseus, marcada per una gran proliferació dels mateixos i amb una gran difusió internacional, per bé que es tracta de museus més petits i d'abast molt local, que a causa de la crisi compten amb menys recursos i fan menys recerca. Se'n troben a Portugal i el Quebec, on tenen un gran ressò, i en menor mesura a Suècia, Suïssa, Bèlgica, Canadà, Àfrica i Catalunya.

Actualment es dibuixa una quarta etapa, en la que el model d'ecomuseu ha trobat un cert equilibri entre el treball museogràfic i la integració de la comunitat, amb una gestió oberta a la participació de noves institucions i figures jurídiques com aquelles encarregades de gestionar els parcs naturals i/o els pobles d'interès turístic.

Avui dia hi ha uns 400 ecomuseus arreu del món, dels quals 270 es troben al continent europeu, amb una xifra de visitants anuals que oscil·la entre 10.000 i 15.000 a la majoria d'ells. El perfil del públic visitant és bàsicament familiar. No obstant, es detecta un descens d'aquest nombre de visitants, factor que està fent plantejar una necessitat de renovar el model.

El cas dels ecomuseus a Espanya¹

A l'estat espanyol hi ha a l'actualitat uns 40 equipaments museals que es descriuen a sí mateixos com ecomuseus, tot i que es pot dir que hi ha una seixantena que s'inspiren d'alguna o altra manera en el concepte d'ecomuseu.

A diferència d'altres països europeus, els ecomuseus a Espanya apareixen relativament tard, a partir dels anys 80, just en el mateix moment en que els museus estrangers s'estaven actualitzant. És per això que els ecomuseus espanyols tenen un àmplia gama de característiques, temàtiques i models d'organització.

Aquesta evolució envers a l'actual model d'ecomuseu es pot seguir en tres etapes. La primera etapa comença amb la mort de Franco l'any 1975 i va fins el 1990. Després de gairebé 40

¹ Aquesta part de l'article beu directament de les aportacions que Xavier Roigé, Jordi Abella i Iñaki Arrieta van fer al passat *1st International Conference on Ecomuseums, Community Museums and Living Communities*, celebrada a Seixal, Portugal, els dies 19 al 21 de setembre de 2012 (veure «Referències bibliogràfiques»).

anys d'uniformisme polític dictatorial en el que les particularitats culturals de les diverses regions del país havien estat sistemàticament silenciades, es dona una renovació per aquests particularitats culturals, i molt especialment pel seu patrimoni, tant a nivell regional com local. Comencen aleshores a aparèixer museus municipals el discurs dels quals es basa en la identitat i el folklore com a estímul per al desenvolupament de la comunitat local. La creació de les comunitats autònomes i la descentralització del govern que va arribar amb la democràcia van ajudar en aquest procés. Els governs autonòmics va adquirir prou poder per promoure la creació de museus locals amb l'objectiu de deixar la seva empremta sobre el territori. Tot i això, aquests museus locals encara no s'anomenaven ecomuseus.

A finals dels 80 els governs autonòmics van adquirir competències per regular legislativament la política dels museus i crear-ne de nous, que en el cas de Catalunya i el País Basc serien anomenats «museus nacionals». Aviat aquests esdevindrien símbols de la nova identitat regional. Els museus locals van començar a especialitzar-se i, amb el treball de noves generacions de museòlegs sorgits del món universitari que prengueren exemple dels museus forans, van començar a desenvolupar els primers ecomuseus (Ecomuseu del Delta de l'Ebre; Ecomuseu de les Valls d'Àneu).

Però va ser a finals dels 90 i durant la primera dècada del segle XXI quan va tenir lloc la gran explosió dels ecomuseus. Gràcies a les aportacions econòmiques fetes des de la Unió Europea, es van portar a terme nombroses iniciatives d'ecomuseus que simbolitzaven modernitat i alhora promoció del turisme interior. Aquests equipaments, però, s'han basat més en la idea d'exposició que no pas en la idea d'una museologia més participativa i social.

L'emergència d'ecomuseus a Espanya forma part fins a cert punt del desenvolupament més ampli dels museus locals i etnològics. Aquests darrers, si bé representen una part bastant feble de l'oferta museística a nivell estatal o regional, a nivell local sí que hi ha un nombre més o menys important de projectes establerts: segons l'estadística del Ministeri de Cultura sobre Museus i col·leccions museals de l'any 2010 hi havia 256 museus dedicats a temes antropològics i/o etnogràfics. Aquesta dada ofereix dos aspectes contradictoris: d'una banda, aquest tipus de museu és el que té un nombre més elevat d'equipaments, mentre que

d'altra banda és el tipus de museu que té menys visitants.

Es poden distingir tres tipus de museu etnològic. En primer lloc tenim els que es poden definir com a museus etnològics tradicionals, concebuts com a representació de les societats tradicionals. Amb el nom de «museu d'etnologia», «museu etnològic» o «museu d'arts populars i tradicionals», ofereixen breus experiències locals orientades a salvaguardar la memòria de la col·lectivitat, utilitzant eines agrícoles i elements utilitzats en festivitats tradicionals. Tots ells tenen un plantejament museogràfic similar.

En segon lloc tenim els anomenats «museus de síntesi», que basen el seu discurs expositiu en la història d'una localitat o regió. En aquests equipaments, els continguts etnològics tenen un paper predominant però no exclusiu. Tenen una forta connexió amb el territori i son més unes institucions locals destinades al desenvolupament de la consciència social i l'activitat econòmica que no pas uns equipaments museals que es preocupen excessivament per la museografia o els continguts.

Per últim, tenim els museus especialitzats, que tracten sobre temàtiques tan diverses com les activitats agràries, la ceràmica, el vi, l'oli, el calçat, etc. Les característiques d'aquests museus son molt diverses i van des de col·leccions d'objectes obsolets fins a museus innovadors amb presentacions del patrimoni molt actualitzades.

Si bé hi ha actualment 42 equipaments museals a l'estat espanyol que s'autodefineixen a sí mateixos com ecomuseus, en total hi ha 60 institucions més que, tot i no portar explícitament aquesta denominació, s'inspiren d'una forma o altra en aquest corrent museològic. Tot i trobar-se escampats arreu del territori espanyol, la gran majoria d'ecomuseus es concentren a Catalunya, Castella i Lleó i Andalusia. Es tracta d'institucions molt joves: la gran majoria foren creats a finals dels anys 90 del passat segle XX i durant la primera dècada del XXI, i és per això que no tenen la tradició dels ecomuseus d'altres països.

Roigé, Arrieta i Abella han classificat aquests ecomuseus en cinc tipologies en funció de la temàtica que tracten (Roigé, Arrieta i Abella, 2012):

Ecomuseus especialitzats en la representació de la societat rural. Aquest tipus de museu es marca l'objectiu de conservar la memòria de la societat rural tradicional en front de la globalització. El model clàssic d'aquests ecomuseus organitzen

la seva exposició permanent al voltant de diversos àmbits dedicats a diferents activitats agrícoles, mostrant normalment eines del camp, reproduccions de mobles, tallers de manufactures, etc. A partir d'aquest tipus de col·leccions i la seva ubicació en cases tradicionals, un dels usos més freqüents és el de reconstruir l'ambient d'una casa tradicional al camp. En son exemples el Caserío Museo de Igartubeiti (Euskadi), una casa del segle XVI que conserva l'estructura original creada al voltant de la premsa de pomes per a l'elaboració de sidra tradicional; l'Ecomuseu del Montseny (Catalunya), que en una casa del segle XVII mostra els testimonis materials de les comunitats que han habitat a la zona al llarg de la història; i l'Espai Cultural Coves de Batà (València), el recorregut del qual passa per vuit coves-vivenda que permeten, segons la seva pàgina web, «descobrir com eren les cases dels nostres avantpassats i els objectes per ells utilitzats». La problemàtica principal d'aquests equipaments rau en el fet que les seves exposicions permanents mostren únicament una època concreta de les cases tradicionals on s'ubiquen, quan aquests tipus d'edificis han evolucionat al llarg del temps.

Ecomuseus especialitats en la demostració d'activitats industrials. Es tracta d'equipaments que s'han traslladat fora del context urbà per recuperar edificis d'ús industrial en vies de desaparició com colònies tèxtils, fàbriques abandonades o molins i serradores. L'interès pel patrimoni industrial apareix a partir del canvi dels models industrials en la societat arran de la crisi sorgida en el sector secundari (mitjan dels anys 80 del segle XX), que provoca l'abandonament de diversos equipaments industrials. Tanmateix, aquest propi abandonament acabarà generant posteriorment un interès per part del públic envers aquest patrimoni, ja que aviat se sent identificat amb ell: les fàbriques abandonades són llocs on havien treballat els pares o els avis dels nous públics que volen conèixer aquestes realitats; forma part, en definitiva, de la construcció d'una nova memòria col·lectiva, esdevé un referent social. D'altra banda el patrimoni industrial constitueix, per innovador i més atractiu per al nou públic, un contrapunt envers el patrimoni de les societats preindustrials que habitualment s'exposaven en els museus, fonamentalment el patrimoni agrícola. És, a més, un patrimoni més espectacular, ubicat en edificis de grans dimensions (fàbriques fonamentalment), que disposa de màquines en moviment que

de vegades faciliten la interactivitat. D'aquesta manera s'activaren béns del patrimoni industrial que per la seva pròpia naturalesa es troben als afores dels nuclis urbans, impulsant la creació de rutes que donen accés a aquests elements. Cal distingir, però, entre els ecomuseus industrials que promouen activitats preindustrials, com l'Ecomuseu-Farinera de Castelló d'Empúries (Catalunya) o l'Ecomuseo de la Sal (Euskadi); i els que es dediquen a la conservació, difusió i estudi de les activitats industrials pròpiament dites, com l'Ecomuseo del Valle de Samuño (Asturias), sobre la mineria del carbó, o l'Ecomuseo-Centro de Interpretación de la Minería de Aliaga (Aragó), sobre la mateixa temàtica.

Ecomuseus especialitzats en patrimoni natural. Tot i que la relació entre cultura i societat és un dels eixos bàsics del concepte d'ecomuseu, trobem també equipaments en que aquest mateix concepte es refereix fonamentalment a la difusió i protecció del paisatge. Sovint formen part d'una estratègia de presentació de l'entorn natural gestionada conjuntament amb els Parcs Naturals, com és el cas de l'Ecomuseu dels Ports, que forma part del Parc Natural dels Ports de Beseit (Catalunya), o l'Ecomuseo de los Pirineos a Jaca (Aragó), articulat a partir de quatre recorreguts que permeten conèixer l'entorn de la mà de guies especialitzats que actuen com a mitjancers entre el visitant i el parc natural, en la més pura tradició de la museologia interpretativa postulada per Freeman Tilden l'any 1957 per als parcs naturals dels Estats Units (Tilden, 1957).

Ecomuseus satèl·lits. Es tracta d'institucions que contemplen la potencialitat patrimonial global de l'entorn i la integren en les seves directrius museals. Així, aquests ecomuseus no contemplen només els elements relacionats amb activitats tradicionals, industrials o naturals que es troben al seu territori, sinó que integren també béns històrics, artístics, arqueològics, etc. Un dels exemples més paradigmàtics el trobem a l'Ecomuseu de les Valls d'Àneu (Pallars Sobirà, Catalunya). Inaugurat l'any 1994, el museu manifesta, a través de la seva pàgina web, la voluntat de «a partir de la recerca, la conservació, la difusió i la restitució del nostre patrimoni integral vol participar i incidir en el desenvolupament econòmic i social de les valls d'Àneu i, també, de la resta del Pallars». A banda de la seva seu permanent, situada en una casa del segle XVII (la Casa Gassia), l'ecomuseu gestiona onze espais patrimonials que inclouen sis conjunts

monumentals religiosos, dos castells medievals, una serradora, una formatgeria i diversos bunkers de la guerra civil espanyola.

El futur dels ecomuseus. Problemes i perspectives.

El model de l'ecomuseu, tot i ser de recent creació a l'estat espanyol, ha d'afrontar diversos reptes si vol trobar el seu encaix dins els ràpids canvis que viu la societat actual. J. Davallon postula que l'ecomuseologia es troba davant de tres reptes fonamentals. En primer lloc, cal que s'adapti al creixement demogràfic, i això passa per un canvi a nivell organitzatiu, més complex, alhora que passa també per un creixement físic de la institució per donar cabuda a un virtual major nombre de visitants. En segon lloc, cal replantejar la política cultural de l'ecomuseologia cap a noves fórmules per atraure visitants. Això ha fet que molts ecomuseus dissenyin projectes amb l'objectiu cenyit en l'àmbit del turisme cultural. Alhora, aquestes noves tendències en les polítiques museològiques estan portant als museus a cercar noves formes de finançament per no dependre tant de les subvencions públiques. En darrer lloc, es dona un repte relacionat amb la concepció teòrica al voltant del concepte «patrimoni» pròpiament dit, ja que avui per avui s'estan patrimonialitzant nous elements i experiències (Davallon, 1996).

Però els canvis socioeconòmics s'esdevenen massa de pressa, mentre que a nivell teòric, els conceptes de l'ecomuseologia continuen seguint els principis formulats pel moviment de la nova museologia als anys '60 del segle passat. Esdevé necessari en la situació actual, doncs, cercar nou discursos més propers a la realitat actual i que permetin rebaixar les tensions entre el desig dels ecomuseus de servir les comunitats locals i les exigències econòmiques que els empenyen cada cop més a cercar nous visitants.

Si bé els tres conceptes clau que defineixen l'ecomuseologia (patrimoni, territori, comunitat local) continuen essent vàlids, cal contemplar-los sota una nova òptica que els faci encaixar amb els nous reptes que la globalització imposa. És a dir: quins elements del patrimoni local són els més adequats per exposar als museus per tal de reflectir les noves fórmules socials, com ara la diversitat o la multiculturalitat? Quina idea de territori hi ha a l'era de la globalització i la construcció de noves identitats? (Roigé, Arrieta i Abella, 2012).

Per tal d'assolir aquests objectius d'adaptació a les

noves realitats de l'era global, Roigé, Abella i Arrieta proposen diverses solucions. En primer lloc cal abandonar la visió romàntica del passat i integrar temàtiques actuals que interessin a la comunitat a qui es deuen els ecomuseus. Sense abandonar els temes clàssics dels quals ja hem parlat, cal integrar en el discurs matèries tals com la immigració, la diversitat cultural, els nacionalismes, els conflictes, els canvis en l'estructura familiar, etc. Els ecomuseus han d'explicar el passat però també el present. Han d'esdevenir llocs on la memòria sigui preservada i el coneixement transmès, i sobretot han de ser instruments de cohesió social i integració de la diversitat cultural.

D'altra banda el petit tamany i potencial dels ecomuseus fa aconsellable el treball en xarxa entre ells. Només cooperant entre ells, els ecomuseus poden estimular el concepte de territori com a element patrimonial a preservar, conèixer i difondre. La Red de Museos Etnográficos de Asturias (REDMEDA), que integra catorze museus, o l'Associació de Museus de Territori i Societat a Catalunya són dues bones mostres d'iniciatives activades en aquest sentit.

En tercer lloc, cal que els ecomuseus s'obrin a col·laborar o fins i tot a associar-se amb actius d'altres sectors. Tenint en compte que l'actual crisi econòmica està afectant seriosament les administracions públiques de les quals les institucions museals han rebut bona part del seu finançament fins ara, cal plantejar noves aliances estratègiques directes entre els ecomuseus i nous agents socials i econòmics: universitats, empreses de restauració, de turisme, etc, sense tanta pressió ni implicació dels poders polítics locals (Roigé, Arrieta i Abella, 2012).

A tall de conclusió podem dir, doncs, que l'ecomuseologia és un dels corrents museològics que per la seva naturalesa de contacte immediat amb la realitat local que l'envolta està sotmès a uns canvis cada cop més radicals i vertiginosos. En tant que la realitat de la comunitat a la que serveix és cada cop més variada i fruit de les múltiples influències resultat de les servituds que imposa la globalització, l'ecomuseu necessita constantment de les noves visions que tant els integrants d'aquestes comunitats com els professionals que hi treballen puguin aportar. Aquesta tendència serà cada cop més complexa, en tant que més complexa és la realitat de l'entorn. Per tant, és imperatiu que aquestes institucions es nodreixin del ventall de professionals més variats que sigui possible, per

tal de saber respondre en tot moment a les noves demandes i reptes de la societat.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- DAVALLON, J. (1996): «Le public consomme vite. Devient-il superficiel?», dins *La société et le musée. Lune change, l'autre aussi*. Montreal: Musée d'Archeologie et Histoire.
- ECOMUSEU DE LES VALLS D'ÀNEU. Pàgina web: <<http://www.ecomuseu.com/>>. (Consulta: 30/01/2013).
- FAGUNDES, V. O. (2012): «How can you explain 'museums without walls'?», dins *Ecomuseums 2012. Proceedings of the 1st International Conference on Ecomuseums, Community Museums and Living Communities, Seixal, Portugal, 19-21 September 2012*. Portugal: Green Lines Instituto para o Desenvolvimento Sustentável, pp. 109-113.
- HUBERT, F. (1997): «L'ecomuseu. Entre utopia i nostàlgia», dins *Aixa: Revista bianual del Museu Etnològic del Montseny*, 8, pp. 23-28.
- INIESTA I GONZÁLEZ, I. (1999): «Museos locales, patrimonios globales», dins *Patrimonio Etnológico. Nuevas perspectivas de estudio*. Sevilla: IAPH-Junta de Andalucía, pp. 110-129.
- INIESTA, M. (1994): *Els gabinets del món: antropologia, museus i museologies*. Lleida: Pagès.
- PEREIRO, X. (2005): «Museos, turismo y desarrollo local en el norte de Portugal: el Ecomuseo del Barroso», dins *Museos, memoria y turismo*. Donosti: Universidad del País Vasco, p. 202.
- ROIGÉ, X.; ARRIETA, I.; ABELLA, J. (2012): «The development of ecomuseums in Spain. Between crisis and redefinition», dins *Ecomuseums 2012. Proceedings of the 1st International Conference on Ecomuseums, Community Museums and Living Communities, Seixal, Portugal, 19-21 September 2012*. Portugal: Green Lines Instituto para o Desenvolvimento Sustentável, pp. 337-347.
- TILDEN, F. (1957): *Interpreting our Heritage*. Raleigh: University of North Carolina Press.